

SZÚRÓPRÓBA 27.

Mérték Médiaelemző Műhely
2018. szeptember

Gazdasági jóhír uborkaszezon idején

Július végére beköszöntött a politikai uborkaszezon. A parlament nyári szünetre vonult, a miniszterelnök is megkezdte a vakációját. Ez a visszafogottság tükröződött az állami televízió július 31-i híradóinak a tartalmában is: a hírműsorok felében nem politikai témák szerepeltek. Egy nagy bejelentés azonban éppen erre a napra esett – nyilvánosságra hozták, hogy a német BMW Magyarországon építi fel új európai autógyárát.

A 18 órai, a Duna csatornán is sugárzott hírműsorban a Magyarország számára nagy sikerként beharangozott BMW-beruházás 4 percet ért, a hírműsorok kötelező elemét képező migrációs tematika 6 perc időtartamú volt. A műsor további részében főként pozitív hírek szerepeltek. Két-két percben beszámoltak arról, hogy az Agrárkamara listát készít a legjobb kukoricafajtákról, hogy így segítse a gazdákat a vetőmagok kiválasztásában, hogy országszerte zajlanak az iskolákban a felújítási munkák, és megkezdődik a tankönyvek kiszállítása is. A kánikulai hírek és az augusztus 20-ához kapcsolódó programok, az ország tortája, a debreceni virágkarnevál promotálása közel 10 műsorpercet jelentett, a sporthírekre ezúttal 3 percet szántak.

Az esti nagyhíradóban ugyanezeket az eseményeket, híreket dolgozták fel, bővebb időtartamban. A műsort a BMW Debrecenbe tervezett nagyberuházása uralta, erről 15 perces összeállítás készült, az elmaradhatatlan migrációs blokk 7 perc időtartamú volt. A kánikula kezelésével, a háromnapos ünnepi rendezvénysorozattal kapcsolatos információkat 10 percen keresztül részletezték, emellett ebben az adásban is hírt adtak a kukoricafajták listázásáról, a tankönyvszállításról és arról, hogy korábban kezdődik a szünet az idén. A fél nyolcas hírműsorban az ellenzék is megjelent.

Politikai uborkaszezon ide vagy oda, a hírcsatorna szerkesztői gondoskodtak arról, hogy az állami híradó közönsége ne maradjon (elsősorban) kormánypárti politikusok nyilatkozatai nélkül, akár releváns volt az adott esemény szempontjából, akár nem. Mindkét műsor hírt adott az Emberi Méltóság Tanácsának sajtótájékoztatójáról, ahol bejelentették, hogy a budapesti szervezet kegyelmet kér a bebörtönzött magyaroknak a román államfőtől. Az összeállításban Orbán Viktort egy néhány nappal korábbi, Tusványoson készített felvételtől idézték meg. A tankönyvszállítás megkezdéséről szóló hírben iskolaigazgató és tankönyves szakember mellett Rétvári Bence államtitkár emlékeztette a nézőket arra, hogy 2010 előtt folyamatosan emelkedtek a tankönyvárak, azóta viszont az állami tankönyvellátásnak köszönhetően a diákok ingyen kapják a tankönyveket. A kánikulával kapcsolatos összeállításban Vác fideszes polgármestere osztott vizet a helyi CBA előtt a szomjazóknak, a Komáromi kislány lett az ország tortája című híradásban pedig Kovács Zoltán kormányzó hangúlyozta, hogy mennyire fontos a nemzeti identitás megélése. A Kurultáj magyar törzsi gyűlés kapcsán Lezsák Sándor, az Országgyűlés fideszes alelnöke a közös türk tudat mint bizalmi tőke jelentőségéről értekezett.

A visszafogott politikai témák ellenére az ez alkalommal is megállapítható volt, hogy - amint azt a következőkben részletesen ismertetjük - a hírműsorokban egyoldalúság, a témák elfogult bemutatása, az események, történések feldolgozása során lényeges információk elhallgatása volt tapasztalható, a Közzolgálati kódexben előírt széleskörű és kiegyensúlyozott tájékoztatás nem valósult meg.

A nap híre – ünneplés kétely nélkül

A koraesti híradóban csak egy 4 perces-esemény összefoglalót tettek közzé, a fél nyolcas nagyhíradóban azonban negyedórás összeállítást kerekítettek a német BMW új debreceni befektetéséről, hazai és németországi élő bejelentkezéssel és gazdasági háttér adatokkal. A 15 perces műsorelemben megszólalt Szijjártó Péter külgazdasági miniszter, Pap László, Debrecen polgármestere, nyilatkozott Szilvássy Zoltán, a Debreceni Egyetem rektora. Mindannyian sikerként definiálták a bejelentést, örömeiket fejezték ki a német óriáscég magyarországi beruházása miatt, és bizakodásukat, hogy az autógyár miként segíti elő Debrecen fejlődését. A rektor egyenesen egy „igazi műszaki egyetem” létrejöttének a lehetőségét vizionálta a beruházás hatásaként. Élő kapcsolatban arról tájékoztattott a debreceni tudósító, hogy – a közelebbről meg nem nevezett – internetes portálokon robbanásszerű volt a reakció a hírre, minden hozzászóló gratulált „a fantasztikus teljesítményhez” a debrecenieknek. A kommunikátor annak a véleményének adott hangot, hogy a hajdúsági szülőknél már most érdemes a gyerekeiket műszaki irányba terelni, hiszen a gyár felépülésével lesz megélhetése a fiataloknak. A szintén élőben kapcsolt berlini tudósító ennél visszafogottabb hangvételben azt rögzítette, hogy a német sajtó kiemelten tárgyalta a BMW beruházását, mert szerinte ez a bejelentés válaszként szolgált azokra a korábbi találgatásokra is, hogy a német-magyar politikai nézeteltérések nem mennek-e a gazdasági kapcsolatok rovására. Majd az M1 gazdasági szakújságírója ismertette a beruházás gazdasági hátteréről összegyűjtött információkat. Ugyanazokat az adatokat hallhattuk, bővebben és infografikán is megjelenítve, mint a blokk első összeállításában, ismételve, hogy a BMW az ötödik nagy óriáscég, amely autógyárat létesít Magyarországon. A szakértőként megszólaló M1 munkatárs hangsúlyozta, hogy a multik magyarországi befektetései az az indoka, hogy nagyon sok és jól képzett munkaerő van nálunk, magas színvonalú az egyetemi képzés, alacsony a társasági adó, és a kormány jelentősen támogatja a magas hozzáadott értéket képviselő beruházásokat. Emellett a közbiztonságot, a politikai biztonságot tartotta érdemesnek kiemelni, mint amelyek fontosak a befektető vállalatoknak. Megemlítette azt a köztudott tény is, hogy Magyarországon a járműipar a gazdaság zászlóshajója, és ezzel a BMW-s beruházással az ipari teljesítmény belül a járműipar eléri majd a 30%-ot.

Ez a blokk egyértelműen az eredményesség és az ünneplés hirdetése volt, az új autógyár létesítését a kormány és a „magyar emberek” sikereként lefestve. Így aztán néhány – a beruházás hátteréhez tartozó releváns – információról nem is tájékoztattak. Arról nem ejtettek szót a debreceni beruházás lehetséges hatásainak a számbavételekor, hogy az autóipar további bővülésével növekszik a magyar gazdaság egyetlen – ciklikus – ágazattól való függése, amint erre szakértők figyelmeztettek. [1] Ennek kedvezőtlen árnyoldala már az előző évben is érzékelhető volt, amikor leálltak az autógyárak, zuhant a magyar ipari termelés.[2] A hírben a régió számára pozitívumként kiemelték, hogy a beruházással 1000 új munkahely jön létre. Arról azonban nem értesülhettek az állami híradó nézői, hogy szakemberek szerint kérdéses, vajon találnak-e majd az új üzembe a térségből munkaerőt, hiszen a megyében állást keresők több mint 40%-a mindössze általános iskolát végzett, így éppen azok a végzettségűek hiányoznak, akiket a gyár keresne.[3] És arról sem adtak hírt, hogy a bejelentést követően – mivel erről nem szóltak a nyilatkozatok – Varju László DK-s

országgyűlési képviselő Szijjártó Péter minisztertől levélben érdeklődött, hogy a magyar kormány mekkora összeggel támogatta a gyár létrehozását, milyen kedvezményeket nyújtott a BMW-nek a magyar befektetéséhez. [4] (Tíz évvel ezelőtt a Mercedes kecskeméti gyárépítéséhez, amely akkor 2500 munkahelyet ígért, közel 30 milliárd forint támogatást nyújtott Magyarországnak[5].) A műsorelem tájékoztatása nem volt széleskörű és sokoldalú, a nagyberuházásnak csak a pozitív hatását hangsúlyozta, az esetleg kevésbé kedvező következményekkel nem foglalkozott, azokat nem ismertette.

Hiányzó információk, félrevezető tájékoztatás

Három és fél percen keresztül tartott, igazán érdemi, teljes és hiteles tájékoztatást azonban ennek ellenére nem nyújtott a híradó a terrorizmus miatt elítélt két székelyföldi magyar férfi ügyéről. Kegyelmet kér a román államfőtől a bebörtönzött magyaroknak az Emberi Méltóság Tanácsa címmel szerkesztették adásba az összeállítást, melynek apropóját az a sajtóesemény adta, ahol Lomnici Zoltán volt főbíró, az Emberi Méltóság Tanács elnöke – Bajkay István fideszes országgyűlési képviselő társaságában – bejelentette, kegyelmet kér Klaus Johannis román államfőtől a magyar fiataloknak, mert az ítélet szerinte megkérdőjelezhető. A híradásban felidéztek a 2015-ös ügyet, amikor a két férfit a román nemzeti ünnep előtt terrorizmus vádjával letartóztatták, mert azzal gyanúsították őket, hogy robbantani akartak. Bejátszották a tiltakozó demonstrációkat, majd ismertették, hogy a felmentő elsőfokú ítélet után a román legfelsőbb bíróság 5 év börtönnel sújtotta a két székelyföldi magyart, akiknek a büntetésüket egy fokozottan védett börtönben kell letölteniük. Beszerkesztették Orbán Viktor két nappal korábbi szavait, aki szerint ki kell állni az igazságtalanul megbüntetett emberek mellett, és megszólalt egy előző heti felvételen az egyik elítélt felesége, aki méltányos eljárást követelt az ügyben. A felkonferálásban a műsorvezetőtől is elhangzott, amit a fideszes országgyűlési képviselő is hangoztatott, miszerint az ítélettel valójában a magyarság megfélemlítésére törekedett a román állam.

A híradással és az ügy bemutatásának a módjával elsősorban az érzelmekre kívánt hatni az állami televízió, különben nem elégedett volna meg azzal, hogy csak a politikusok és családtagok deklarációit, gesztusait közvetítse ahelyett, hogy az ügyről informált volna. (Azt sem közölték egyébként, hogy elítélt kézdívásárhelyi férfiak a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom erdélyi vezetői voltak, hiszen a HVIM eddig nem tartozott a fideszes politikai családhoz, így az ő érdekükben történő hivatalos magyar megszólalás zavart okozott volna.) A ténytérítés is sérült, hiszen az aktuális helyzet nem az volt, mint amiről beszámoltak. Kétszer is elhangzott az összeállításban, hogy a fiatalokat egy olyan börtönbe viszik, ahol nehézfiúkat, erőszakos bűncselekményért elítélteket tartanak fogva. A képernyőre kitett térképen meg is mutatták a dél-kelet romániai Dambovita megyei szigorított fegyintézet helyét. Ez azonban elavult értesülés volt, a bíróság nem hagyta jóvá a szigorított büntetésvégrehajtási intézetbe szállításukat. Az információ elérhető volt, arról a híradóban is megszólaltatott családtag számolt be pl. romániai Új Magyar Szónak [6], de hazai internetes oldalon is megjelent a hír[7]. Az állami hírműsor az Emberi Méltóság Tanácsának a deklarációját közölte, de az anyagból nem derült ki, miként kért kegyelmet a román államfőtől a magyar grémium, egyáltalán milyen autoritással rendelkezik ez a szervezet, és milyen jogi következményekkel jár, ha egy másik állambeli nem hivatalos kormányzati

társaság folyamodik ilyen ügyben az elnökhöz. (Magyarországon például kegyelmet csak az érintett vagy hozzátartozója kérhet. Ha hasonló a helyzet Romániában is, akkor érdekes lett volna, hogy az egyik elítélt, Beke István közölte [8], nem kér kegyelmet olyan cselekményért, amit nem követett el.) Ugyanakkor a tájékoztatáshoz hozzátartozott volna, ha elmondják, hogy az elítélt magyarok védelmét ellátó budapesti kisebbségi jogvédő intézet milyen konkrét jogi lépésekkel kívánja elérni az ítélet megváltoztatását. Pedig erről beszámoltak azon a rendezvényen Tusványoson, ahol az állami televízió forgatott, hiszen itt szólaltatták meg a börtönbe zárt Beke feleségét. A jogvédők nagy reményeket fűztek a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bíróságához[9], de erről nem esett szó a híradásban. Lomnici Zoltán megszólalása viszont adásba került, aki saját hangon nyilatkozott úgy, hogy a strasbourgi döntések kiszámíthatatlanok, ellentmondóak, ráadásul elhúzódnak. Ezért fordul Románia elnökéhez.

A műsorelemnek egy üzenete volt – azt deklarálta, hogy a magyar kormánypárt eleget tesz a „nemzettársai” iránti kötelezettségének, és a tekintélyes civilekkel közösen fellép a román igazságszolgáltatásnak a magyar nemzet tagjaival szemben elkövetett jogsértései ellen. Hogy ez sikerülhet-e a választott módszerrel, hogy ténylegesen hogy áll a bebörtönzöttek ügye, az nem keltette fel az állami híradó érdeklődését.

Túlbeszélte sajtótájékoztató – találgató állami híradó-módra

Ritkán történik meg az állami híradóban, hogy a műsor egytizedében valamely ellenzék által napirendre emelt témával foglalkozzanak. Most ez történt, három hír is kapcsolódott a rendkívüli parlamenti ülés összehívását kezdeményező ellenzéki javaslatához. Előbb egy percben arról adtak hírt, hogy napokon belül összegyűlik a szükséges számú képviselői aláírás ahhoz, hogy összehívják az országgyűlés rendkívüli ülését, ahol az ápolási díj emeléséről valamint a devizahitel károsultak ügyével, a kilakoltatások felfüggesztésével foglalkoznának. Az LMP-s Csárdi Antal és a jobbkios Varga-Damm Andrea közös sajtótájékoztatót jelentettek be az aláírásokról szóló információt.

A ténytudósítást követően a Fidesz reakcióját közölték fél percben, a párt közleménye öncélú politikai akciónak nevezte az ellenzék kezdeményezést.

A közös sajtótájékoztatóból még egy híryanag született. A Jobbik és az LMP cáfolja, hogy szoros együttműködésre készülnek című összeállítás éppen azt állította, amit a cím szerint tagadtak. A műsorelem felvezetésében ugyan a műsorvezető elmondta, hogy a pártok képviselői szerint korai választási együttműködésről beszélni, és nem érdemes a Jobbik és az LMP lehetséges összefogásáról találgatni a sajtónak, a közel 3 perces összeállítás azonban pontosan ezt tette. A tájékoztatás tárgyyszerűséget nélkülöző hangvételét jellemzi, hogy a narrátor tudósítását a „Magyarázkodással indította az LMP-vel közös sajtótájékoztatóját a jobbkios Varga- Damm Andrea” nyitómondattal kezdte, így minősítve, hogy a képviselő kijelentette, a közös sajtótájékoztató nem jelenti a két pártpolitikai munkájának az összehangolását. „Aztán kiderült, hogy mégis” – ezt is a tudósító summázta, és bizonyítékként a két politikusnak éppen az összefogást el nem ismerő mondatait tette egymás mellé, miszerint a pártok felett álló kérdésekben kell az ellenzéknek együttműködni

(VDA), illetve „nem jött el az ideje, hogy önkormányzati vagy a 2022-es választásokra vonatkozó politikai stratégiát gyártson a két politikai közösség” (CsA). Ha már a sajtótájékoztatón elhangzottak nem támasztották alá eléggé az összefogás-koncepciót, korábbi nyilatkozatokból idéztek. Így az ATV egyik Egyenes beszédéből[10] Kanász-Nagy Márton elnökségi titkár szavait játszották be, aki a 21. századi pártok együttműködésében rejlő lehetőségekről beszélt. Igaz ugyan, hogy – ellentétben a narrációval, amely a Jobbik irányába nyitást hallotta ki a műsorból – az LMP-s politikus az „új pólussal” való esetleges együttműködést majd valamikor a jövőben, és ahhoz a feltételhez kötötte, ha a Jobbikról bebizonyosodik, hogy valóan néppártosodott. A szerkesztők a Jobbik-LMP összeborulást más „sajtóhírekben” is igazolva látták, bizonyágként az atv.hu egy cikkét[11] jelenítették meg a képernyőn. A címben az a kérdés szerepelt, hogy „Létrejöhet-e az LMP-Jobbik-Momentum szövetség?”, de az elemzés éppen arra jutott, hogy ennek nincs nagy valószínűsége. Végül Vona Gábor volt pártelnökkel az ATV-ben még a választások előtt készített beszélgetéséből idéztek, amikor a politikus kinyilvánította az LMP-vel és a Momentummal történő összefogás iránti készségét. A tudósító hozzátette, hogy Vona ugyan lemondott, de most néhány hónap után – rejtélyes FB posztjai szerint – valamire készül. „Sajtóhírek szerint azonban ez akár Vona Gábor visszatérését is jelentheti, és azt sem kizárt, hogy a volt pártelnök is egyfajta szövetséget tervez a Jobbik, az LMP és a Momentum között.”

A híradást tökéletes keretbe foglalta a fentebb már idézett („Magyarázkodással indította az LMP-vel közös sajtótájékoztatóját a jobbikos Varga-Damm Andrea”) nyitómondat után az iménti zárómondat. Érdemes a benne foglalt állításokat elemezni a közszolgálati jegyében, különös tekintettel a ténytudás, hitelesség, pontosság, alaposág, megbízhatóság követelményeire. A kijelentésben egyetlen megalapozott és indokolt, forrással jelölt állítás sem szerepel. A konkrét tartalom nélküli „sajtóhírek szerint” kifejezés gyakorta az alaptalanság leplezésére szolgál, az „akár” határozószóként valami jelentős, szokatlan vagy fontos dolog jelzése lehet. De épp a feltételes mód (VG „visszatérését is jelentheti”) tükrözi a közlés kétes voltát és a bizonyíték hiányát. Ráadásul „az sem kizárt”, hogy Vona is tervez valamit. Ez a kijelentés ismét híján van ténytudásnak, pontosságnak, nem több, mint hitelt nem érdemlő találgatás. Vagy tervez valamit Vona, vagy nem. Esetleg visszatérést. Esetleg összefogást. De az sem kizárt, hogy egészen mást. Akár. Ha egyáltalán.

A közszolgálati médiaszolgáltató hírszolgáltatásának a Közszolgálati kódex szerint megbízhatónak kell lennie, és mind a Magyarország határain kívül, mind az azokon belül élőket hitelesen, sokoldalúan, tárgyilagosan, időszerűen és rendszeresen kell tájékoztatnia a közérdeklődésre számot tartó politikai, közéleti, társadalmi, gazdasági és egyéb eseményekről és hírekről. A műsorszámoknak a nézetek tárgyyszerű és sokoldalú bemutatásával kell segítenie a hallgatók és a nézők véleményalkotását. Az állami híradó ezek közül az elvárások közül semmit nem teljesít, a politikai motivációjú féligazságai, kitalációi és álhírei nem a tájékoztatás, hanem a manipuláció körébe tartoznak.

Az elemzést a Mérték megbízásából Bencsik Márta készítette.

[1] : Megvan, mit hoz a debreceni BMW-gyár a magyar gazdaságnak

<https://www.portfolio.hu/gazdasag/autoipar/megvan-mit-hoz-a-debreceni-bmw-gyar-a-magyar-gazdasagnak.1.293366.html>

[2] Ezért nyomott satuféket a magyar ipar – kiderültek a részletek

<https://zoom.hu/hir/2017/09/13/ezert-nyomott-satufeket-a-magyar-ipar-kiderultek-a-reszletek/>

[3] Komoly nehézségekbe ütközhet a BMW - veszélyben a magyar beruházás?

https://www.napi.hu/nemzetkozi_vallalatok/komoly_nehezsegekbe_utkozhet_a_bmw-veszelyben_a_magyar_beruhazas.667196.html

[4] Munkaerő és az állami támogatás, a debreceni BMW-gyár kérdőjelei

<https://444.hu/2018/07/31/munkaero-es-az-allami-tamogatasa-a-debreceni-bmw-gyar-kerdojelei>

[5] Jóváhagyta az EU a Mercedes-gyár támogatását

<http://www.origo.hu/gazdasag/hirek/20090716-europai-bizottsag-engedely-a-kecskemeti-mercedes-gyar-tamogatasa.html>

[6] Mégsem kerülnek szigorított börtönbe Beke Istvánék

<http://www.maszol.ro/index.php/belfold/99939-megsem-kerulnek-szigoritott-bortonbe-beke-istvanek>

[7] Mégsem viszik fokozottan védett börtönbe a terrorizmusért elítélt székelyeket

<https://24.hu/kulfold/2018/07/31/megsem-viszik-fokozottan-vedett-bortonbe-a-terrorizmusert-elitelt-szekelyeket/>

[8] Így szabadulhat a börtönből Beke István és Szócs Zoltán

http://www.maszol.ro/index.php/belfold/99734-igy-szabadulhat-a-bortonb-l-beke-istvan-es-sz-cs-zoltan?fb_comment_id=1757149091071906_1757799694340179

[9] UO.

[10] <http://www.atv.hu/video/video-20180716-egyenes-beszed-kontra-kanasz-nagy-mate-lmp>

[11] Létrejöhet-e az LMP-Jobbik-Momentum szövetség?

<http://www.atv.hu/belfold/20180718-letrejohet-e-az-lmp-jobbik-momentum-szovetseg>